

VII. FOGALOMTÁR

Az alább felsorolt fogalmak nem pontos jogi definíciók, elsősorban a statisztikák megértését szolgálják. Céljuk, hogy komolyabb jogi előképzettség nélkül is értelmezhetővé váljanak a börtönstatisztikákban használt fogalmak.

SZERVEZETI ALAPFOGALMAK

Büntetés-végrehajtási Szervezet

A Büntetés-végrehajtási Szervezet végrehajtja a törvényileg meghatározott szabadságelvonással járó szankciókat,³⁰ valamint a szabadultak utógondozásával, pártfogó felügyelettel kapcsolatos feladatokat. A Büntetés-végrehajtási Szervezet a Belügyminisztérium irányítása alatt álló, önálló fegyveres rendvédelmi szerv.

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP)

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a Büntetés-végrehajtási Szervezet középírányító szerve, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka áll. A BVOP ellátja a büntetés-végrehajtási szervek felügyeletét, ellenőrzését és szakmai irányítását.

Büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai

A büntetés-végrehajtás gazdasági társasága olyan 100% állami tulajdonú, kiemelkedő társadalmi és közbiztonsági érdeket szolgáló korlátolt felelősségű társaság, amelynek célja a fogvatartottak munkáltatása a rendelkezésre álló erőforrások hatékony kihasználásával, profitorientált módon - holding szervezetbe tagozottan.

Büntetés-végrehajtási intézet

A büntetés-végrehajtási intézet, köznyelvben *börtön*, a Büntetés-végrehajtási Szervezet egy olyan intézmény, melyben a szabadságvesztést ténylegesen végrehajtják. Az intézeteket funkciójuk szerint többféle módon lehet csoportosítani. Megkülönböztethető úgynevezett előzetes és letöltő intézet. Az előzetes vagy megyei intézetek elsődleges feladata az előzetes letartóztatás, míg a letöltő vagy országos intézeteké a bírói ítélet végrehajtása (az ítélet letöltése). Mindemellett megkülönböztethetünk más szakmailag speciális intézeteket, intézményeket melyek női, fiatalkorú, vagy gyógykezelés alatt álló fogvatartottak elhelyezését szolgálják. Szakmai terminusban a büntetés-végrehajtási intézet használatos, a börtön ugyanis egy végrehajtási fokozat (lásd alább).

Fogház, börtön, fegyház

A szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban kell végrehajtani, azaz fegyházban, börtönben vagy fogházban. A börtön tehát a köznyelvi használat mellett/ellenében nem egy intézet, hanem a büntetés végrehajtásának egy fokozata, amelyet a

³⁰ Büntetések, intézkedések, büntetőeljárású kényszerintézkedések, szabálysértési elzárás.

bíróági ítéletben határoznak meg. A fogház a legenyhébb, a fegyház a legszigorúbb végrehajtási fokozat. Az egyes fokozatok szigorúsága megnyilvánul a fogvatartottak eltérő életrendjében, az egyén felett gyakorolt intézményi kontroll mértékében, a megszerezhető kedvezmények körében stb. A büntetést lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb hajtják végre a Büntetés-végrehajtási Szervezet által kijelölt intézetben.

Büntetés-végrehajtási pártfogás

A pártfogó felügyelet célja, hogy elősegítse annak megakadályozását, hogy a szabadult személy ismételten bűncselekményt kövessen el, segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéséhez, az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. A pártfogó felügyelet végrehajtása során egyaránt érvényesül a támogató és a kontroll funkció. Célja a fogvatartott elítéltek szabadulásra való felkészítése, feltételes szabadságra bocsátást megelőzően környezettanulmány készítése, a szabadságvesztésből szabadultnak nyújtott utógondozás lehetőségének biztosítása.

FOGVATARTOTTI ALAPFOGALMAK

Fogvatartott

A büntetés-végrehajtási terminológiában a fogvatartott egy gyűjtőfogalom, a büntetés-végrehajtási intézetekben lévő – szabadságuktól bármilyen jogcím alatt megfosztott – személyeket jelöli. Azaz beletartoznak azok, akik jogerős bírósági ítélettel bírnak, az előzetesen letartóztatottak, a kényszergyógykezelték stb. (lásd alább).

Büntetőjogi elzárás

Kisebbsúlyú bűncselekmények elkövetése miatt 5-90 (fiatalkorú esetén 3-30) nap időtartamban kiszabható büntetőjogi szankció.

Előzetes, elsőfokú ítéletig:

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Elzárás

A szabadságvesztés és a szabadságelvonással nem járó szankciók közötti büntetőjogi intézmény. Fajtái: büntetőjogi-, szabálysértési-, pénzbírság helyébe lépő, illetve a közérdekű munka helyébe lépő elzárás. Kizárólag törvény állapíthatja meg, bíróság szabhatja ki tárgyaláson, és olyan büntetés-végrehajtási intézetben hajtható végre, amelyet a végrehajtására kijelöltek.

Fiatalkorú előzetes elsőfokú ítéletig

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Fiatalkorú előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Reintegrációs őrizet

Új jogintézmény, amely a szabadságvesztés és a felelős önálló életvezetés közötti kontraszt optimalizálását szolgálja, állami szervek által felügyelt határozott időtartamú kontrol alkalmazásával. Keretében - a túlsúlyosság enyhítése, a szabadságelvonás csökkentése és a reintegrációs célok elérése érdekében - a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinek lehetősége nyílik arra, hogy bírói döntés alapján elektronikus nyomkövető alkalmazásával büntetésük utolsó hat hónapját otthonukban tölthessék.

Jogi jellegét tekintve atipikus házi őrizetet jelent.

Idegenrendészeti őrizet

A nem magyar állampolgárságú, vagy hontalan személyekkel szemben alkalmazható, a személyi szabadság korlátozásával járó rendészeti jellegű kényszerintézkedés, amely törvény alapján, és az erre feljogosított hatóság határozata alapján büntetés-végrehajtási intézetben is foganatosítható. Célja a külföldi, illetve hontalan személyek biztonságos elhelyezése annak érdekében, hogy a velük szemben elrendelt eljárások lefolytathatók legyenek, és az eljárás alá vontak a hatóságok rendelkezésére álljanak.

Ideiglenes kényszergyógykezelés

Személyi szabadság elvonásával járó, jogerős bírói ítélet nélküli büntető-eljárásjogi kényszerintézkedés abban az esetben, ha a terhelt állapota miatt megalapozhatóan kényszergyógykezelés elrendelésére fog sor kerülni. Célja a bűnisméltés megakadályozása és a terhelt gyógyításának megkezdése.

Kényszergyógykezelés

Büntetőjogi gyógyító jellegű kényszerintézkedés abban az esetben, ha a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetője az elméműködésének kóros állapota miatt nem büntethető. Elsődleges célja a gyógyítás.

Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)

A szabálysértési eljárásban kiszabott közérdekű munka teljesítésének elmulasztása miatt alkalmazott büntetés. Átváltoztatás esetén 6 óra munka egy napi elzárásnak felel meg.

Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)

A szabálysértési eljárásban kiszabott pénzbírság meg nem fizetése esetén alkalmazott büntetés. Az átváltás napi tétele 5.000,- Forint.

Átadás-átvételi letartóztatott

Európai elfogatóparancs vagy bűnügyi jogsegély alapján Magyarországról külföldi igazságszolgáltatásnak ideiglenesen vagy végleg átadott terhelt.

Bv. átvételi letartóztatott

Európai elfogatóparancs vagy bűnügyi jogsegély alapján a magyar igazságszolgáltatásnak ideiglenesen vagy végleg átadott terhelt.

Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő

Ha korábban az elítélt szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, de szabadulása óta az újabb bűncselekmény elkövetéséig több mint három év telt el. Szintén ebbe a kategóriába tartozik a fogvatartott, ha korábbi vagy jelenlegi bűncselekménye, vagy mindkettő gondatlan elkövetés volt.

Különös visszaeső

Ha az elítélt mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el, és az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Visszaeső

Ha az elítélt korábban szándékos bűncselekmény miatt (nem feltétlenül ugyanolyan vagy hasonló jellegű) végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és szabadulása óta az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Többszörös visszaeső

Ha az elítélt korábban már visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó szabadulásától az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Erőszakos többszörös visszaeső

Ha az elítélt többszörös visszaeső és mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el.

Jegyzetek

Szexuális bűnelkövetők életkori sajátosságainak nemzetközi vonatkozásában lásd:

- House of Commons Justice Committee (2013) Older prisoners- Fifth Report of Session 2013–14; 7.p.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2009): Handbook on Prisoners with special needs, Criminal Justice Handbook Series; 126.p.
- Kim, KiDeuk - Peterson, Bryce (2014): Aging Behind Bars: Trends and Implications of Graying Prisoners in the Federal Prison System, Urban Institute 10-12.p.
- Fellner, Jamie (2012): Old Behind Bars: The Aging Prison Population in the United States, Human Rights Watch 30.p.